

Door Manuel Stoffers

Vietse

In plaats van *bicyclettes*, *vélos*, *bicycles* of *Fahrräder* berijden Nederlanders, van Rutte en Beatrix tot Henk en Ingrid, *fietsen*. Ondanks een lange lijst van publicaties over het onderwerp is de herkomst van ons populaire woord voor rijwiel nog steeds niet eenduidig verklaard. Enkele jaren geleden kwam etymoloog Ewoud Sanders in een uitgebreid overzicht van eerdere verklaringen tot de conclusie dat de oorsprong waarschijnlijk gezocht moet worden in het zuidnederlandse dialectwoord *vietse* dat 'snel bewegen' betekent.

Vize

Eind februari publiceerde de Universiteit Gent echter een opzienbarend persbericht, dat snel doordrong tot websites, kranten en talkshows op radio en televisie: 'Etymologie van het woord *fiets* na 140 jaar achterhaald'. Twee Belgische filologen, Gunnar de Boel, een specialist in Griekse literatuur, en zijn collega Luc de Grauwe, hoogleraar Duits, beweerden de ware oorsprong van het

woord te hebben ontdekt. In een artikel in het peer-reviewed *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* suggereren zij dat *fiets* ontstaan is als verkorte vorm van het hypothetische Duitse woord *Vize-Pferd* ('vervangingspaard'), een schertsend woord vergelijkbaar met 'stalen ros' of 'Drahtesel', dat zich in de jaren 1870 in Nederland zou hebben verspreid via aangrenzende en verwante dialecten.

Het betoeg van De Boel en De Grauwe is weliswaar een toonbeeld van filologische spitsvondigheid, maar het schiet op een cruciaal punt ernstig tekort. De twee taalvorsers hebben geen enkel historisch bewijs kunnen vinden voor het daadwerkelijk bestaan van een Duits woord *Vize-Pferd* (of voor een Nederlands equivalent), laat staan voor het wijdverbreide gebruik ervan. Anders gezegd: het Belgische artikel is de eerste gedrukte vindplaats in 140 jaar dat suggereert dat zo'n woord moet hebben bestaan. Hoewel derhalve de ori-

ginaliteit van hun hypothese niet valt te ontkennen, kunnen de twee Belgische onderzoekers nauwelijks volhouden dat zij het vraagstuk van de etymologie van *fiets* definitief hebben ontwaarseld. Inmiddels zijn op internet en in kranten al de eerste kritieken door deskundigen verschenen, onder andere van Ewoud Sanders en van dialectoloog Jan Stroop van de Universiteit van Amsterdam.

Fiets&

Ondertussen heeft de NVHPV zo zijn eigen etymologische kwesties. In de vorige aflevering van *Lezen* vroeg ik mij af wat het verhaal is geweest achter de ingenieuze titel die dit blad vanaf het vierde nummer van 2002 draagt. Het antwoord volgde al snel via de mail. Paulus den Boer meldde zich als de bedenker van *Ligfiets&* en verklaarde het volgende: "Het was tijdens een jaarvergadering, mogelijk in Veenendaal, waar de onvermijdelijke discussie weer oplakkerde of we nu een ligfietsvereniging waren of

HPV-nieuws, 2002-3.

een HPV-vereniging. Dit was toen gekoppeld aan de vage naam van het blad: *HPV-nieuws*. Er is toen gedebatteerd over de naam *Ligfiets* en dat we daarmee wel de lucht- en watertak buitenspel zouden zetten. Ik heb toen *on the spot* de naam *Ligfiets&* bedacht en geopperd, waarbij de & in de naam refereert naar het gegeven dat ligfietsen dan wel de hoofdmoot van de vereniging behelst, maar beslist nog ruimte wil laten voor de andere twee takken van sport. Een uiteindelijk is in een stemming tussen enkele namen, maar in ieder geval dus *Ligfiets*, *Ligfietsen* en *Ligfiets&*, de laatste gekozen." Paulus' twijfel over Veenendaal

Ligfiets&, 2002-4.

als plaats van handeling blijkt na bestudering van de notulen terecht: de kwestie kwam ter sprake in Nijmegen tijdens de jaarvergadering op 17 februari 2002. De redactie van het verenigingsblad stelde daar voor de naam te veranderen in *Ligfiets*. Binnen het bestuur circuleerden vóór de Algemene ledenvergadering behalve *Ligfiets* ook *Smart Bike* en *Ligfietsen*. Op de bestuursvergadering van 30 januari was al besloten tijdens de Algemene ledenvergadering voor te stellen om alle leden te laten kiezen uit een beperkt aantal opties, die geformuleerd moesten worden door een Naamcommissie. Die commissie kwam er

inderdaad, Paulus den Boer werd één van de commissieleden en *Ligfiets&* één van de opties waarop leden hun stem tot 4 mei 2002 konden uitbrengen. Ternaauwend werd met 194 stemmen, grotendeels uitgebracht via internet, het vereiste quorum van 10% van de leden gehaald. Volgens het verslag in de allerlaatste *HPV-nieuws*, 2002-3, koos 31,4% van de stemmende leden voor de bestaande naam en 63,4% voor *Ligfiets&*. Andere opties, naast 'geen mening', waren er blijkbaar niet of werden niet gekozen. Een sprekend compromis was het resultaat, met dank aan Paulus den Boer. De redactie lichte de nieuwe titel indertijd als volgt toe: "Het 'en'-teken (ampersand) geeft aan dat er zo mogelijk ook aan andere HPV-activiteiten aandacht besteed wordt in het blad." Ik ben benieuwd of een dergelijk geslaagd compromis ook bij het nieuwe logo bereikt gaat worden.

Gunnar de Boel en
Luc de Grauwe.